

God tolksed

Kammarkollegiets råd till auktoriserade tolkar

KAMMARKOLLEGIET

Om god tolksed

God tolksed är en samling yrkesetiska regler för auktoriserade tolkar som hänvisar till den yrkeskodex som vuxit fram bland auktoriserade tolkar och skapats genom domstolspraxis. God tolksed innefattar de krav som av rättssäkerhetsskäl bör ställas på yrkesverksamma tolkar.

God tolksed – Kammarkollegiets råd till auktoriserade tolkar innehåller kommentarer till Kammarkollegiets tolkföreskrifter (KAMFS 2016:4) avseende tolkens verksamhet och god tolksed samt till övriga bestämmelser som gäller för tolkar.

Stockholm, mars 2018 (reviderad mars 2019)

Kammarkollegiet

Tolkens verksamhet och god tolksed

17 § Lämplighet för uppdraget

17 § En auktoriserad tolk ska, innan denna åtar sig eller fullföljer ett uppdrag, noggrant överväga om denna är lämplig att utföra uppdraget. Tolken ska avsäga sig uppdraget om denna inte är kompetent att utföra det på ett tillfredsställande sätt eller om denna av annan anledning är olämplig för uppdraget.

Innan en auktoriserad tolk åtar sig ett uppdrag bör tolken i möjligaste mån ta reda på så mycket om uppdraget att han eller hon kan bedöma sina möjligheter att klara av tolkningen på ett tillfredsställande sätt. Tolken bör också informera sig tillräckligt om uppdraget så att en eventuell jävssituation kan upptäckas.

Om tolken, även efter förberedelser, bedömer att han eller hon inte kan klara av tolkningen bör denna inte åta sig uppdraget. En tolk som under pågående tolkning upptäcker att han eller hon har svårt att klara uppdraget bör informera parterna om detta. Överstiger svårigheterna tolkens förmåga bör denna som regel frånträda uppdraget. En tolk kan också avsäga sig uppdrag som denna av etiska eller andra skäl inte vill utföra. En auktoriserad tolk är inte skyldig att ta emot alla uppdrag.

Det kan finnas flera anledningar till att avstå från ett uppdrag. Som exempel kan nämnas:

- att tolken inte anser sig behärska ämnesområdet eller terminologin,
- att tolken inte har tid att utföra uppdraget,
- att tolken anser sig vara jävig.

18 § uppträdande

18 § En auktoriserad tolk ska uppträda yrkesmässigt och affärsmässigt korrekt i alla sina yrkeskontakter.

När en auktoriserad tolk funderar på att åta sig eller har åtagit sig ett uppdrag åligger det tolken att uppträda professionellt i sina yrkeskontakter. I detta ingår t.ex. att komma i tid, att vara väl förberedd för uppdraget, att presentera sig och sin roll för båda parter innan tolkningen påbörjas samt att uppträda trevligt och respektfullt.

19 § återgivande av information

19 § Under tolkningen ska en auktoriserad tolk återge all information så exakt som möjligt.

Tolkens uppgift är att möjliggöra kommunikation mellan personer som inte talar samma språk. Tolken ska återge all information på målspråket. I tolkens roll ingår inte att bedöma vad som är relevant i sammanhanget av det som parterna säger till varandra. Principen för informationsöverföringen kan sammanfattas med vittnesedens avsnitt att ”*intet förtiga, tillägga eller förändra*”.

En fullgod tolkning kräver att budskapet med alla dess nyanser återges så korrekt som möjligt på målspråket. Det innebär att termer och uttryck så långt som möjligt återges på motsvarande sätt. Kraftuttryck och emotionella uttryck ska inte tonas ner.

Om tolken inte hinner med att tolka eller riskerar att tappa information kan denne avbryta den talande på lämpligt sätt. Om tolken inte finner en motsvarighet för en term bör tolken be om en omskrivning som denna sedan tolkar till målspråket. Om tolken upptäcker i efterhand att denna har feltolkat eller utelämnat något vid tolkningen – även om tolken anser att det är av ringa betydelse – bör denna informera parterna omedelbart.

En tolk får aldrig föra diskussioner som inte involverar bägge parterna. Bara vid missuppfattning eller om tolken själv inte förstått ett uttryck bör tolken begära ett klagörande och då ska den andra parten informeras om vad saken gäller. Parternas förtydliganden eller bekräftande upprepningsfrågor ska naturligtvis tolkas.

Tolkningen kan störas eller avbrytas av personer som inte omfattas av tolkningssituationen. Om någon av parterna i tolkningssituationen samtalar med en ”utomstående” bör tolken återge samtalet om det berör det ämne tolkningen avser.

Tolken ska i förväg informera parterna om sin roll och lämna följande upplysningar:

- En tolk ska vara neutral och opartisk i tolkningssituationen.
- En tolk ska följa reglerna om tystnadsplikt.
- En tolk återger vad som sagts i första person singular (jag-form).

Beroende på tolkningssituationen kan tolken även nämna följande:

- Det som parterna inte vill ha tolkat ska inte heller sägas.
- Parterna bör sträva efter att göra sina inlägg korta och att undvika onödiga facktermer, slang eller utpräglad yrkesjargong.
- Om någon av parterna inte förstår ett ord

eller uttryck är det parten själv som ska be om en förklaring – via tolken – av den andra parten.

- Parterna ska tala till varandra och inte till tolken.

20 § neutralitet och opartiskhet

20 § När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får denna inte ge uttryck för sina åsikter och värderingar eller på annat sätt låta dem påverka tolkningen.

Parterna måste kunna lita på att en tolk inte gynnar eller missgynnar någondera part. En förutsättning för att parterna ska känna detta förtroende är att tolken förhåller sig neutral i de frågor som tolkningen berör. En tolk får således inte låta sin egen uppfattning i sakfrågorna komma fram när denna utför uppdraget. Detta innefattar alla moment från det att tolken får uppdraget till det att uppdraget avslutats. Tolkens inställning till parterna får inte på något vis påverka tolkningen. Tolkens egna eventuella förkunskaper om parterna och deras förhållanden får inte heller komma till uttryck under tolkningen.

21 § andra uppgifter än tolkning

21 § När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får denna inte företräda den ena parten inför den andra. Denna får under tolkningen inte utföra någon annan uppgift än att tolka.

Tolken får inte – ombedd eller oombedd – vara medhjälpare åt någon av parterna t.ex. genom att ställa frågor eller genom att uppträda som ombud. Det kan rubba förtroendet mellan tolken och parterna om tolken företräder någon annans uppfattning under tolkningen.

Tolken måste bedöma från fall till fall vilka uppgifter denna kan utföra inom ramen för ett tolkuppdrag, men utanför tolkningssituationen. Om tolken åtar sig andra uppdrag utanför

ett tolkupdrag bör denna vara uppmärksam på att det kan medföra jävsproblem såväl i pågående som i framtida uppdrag.

22 § användning av yrkestiteln

22 § En auktoriserad tolk får inte marknadsföra sina tjänster eller använda sin yrkestitel på ett vilseledande sätt. Vid utförande av tolkupdrag får en auktoriserad tolk endast uppge sin yrkestitel när tolken är auktoriserad i det språk och i den kompetens som tolkupdraget avser. Vid utförande av skriftliga översättningar får en auktoriserad tolk inte ange sin yrkestitel i samband med översättningsuppdraget.

En tolks marknadsföring av sina tjänster får inte vara vilseledande. Rätten att använda titeln auktoriserad tolk är begränsad till de språk som auktorisationen gäller. En tolk ska klart och tydligt ange vilka språk hans eller hennes auktorisation omfattar. En tolk får uppge speciell kompetens som rättstolk eller sjukvårdstolk endast om han eller hon fått bevis om den aktuella speciella kompetensen av Kammarkollegiet.

Skillnaden mellan en tolk och en översättare är inte alltid klar för allmänheten. Yrkestiteln auktoriserad tolk kan, om den anges i samband med en skriftlig översättning, ge uppfattningen att den skriftliga översättningen utförts av någon vars översättarkompetens prövats inom ramen för auktorisation. Risken för missuppfattningar kan bli ännu större om yrkestiteln översätts till ett annat språk.

I sin marknadsföring och vid sina kontakter med uppdragsgivare bör tolken undvika att använda auktorisationsbeteckningen på ett sätt som kan ge intryck av en dokumenterad översättarkompetens. Om en tolk blir erbjuden översättningsuppdrag bör tolken informera uppdragsgivaren om att titeln auktoriserad tolk endast avser muntlig kommunikation. Tolken kan också hänvisa vidare till en auktoriserad translator.

Om en tolk obehörigen utger sig för att vara auktoriserad tolk eller translator kan det leda till böter.

23 § användning av information

23 § En auktoriserad tolk får inte utnyttja information som denna fått i samband med ett tolkupdrag till fördel för sig själv eller någon annan, om informationen inte är allmänt tillgänglig. Sådan information får inte heller användas för att skada någon annan.

En tolk får aldrig yppa eller diskutera vad som framkommit vid en tolkning, vilka klienter denna har eller klienternas förhållanden med utomstående. Samma förhållningssätt gäller gentemot uppdragsgivare, tolkförmedlare och tolkkollegor. En tolk får vare sig muntligen, skriftligen, genom ljud- eller bildupptagning eller på annat sätt föra ut eller sprida information om innehållet av det som framkommer under tolkningen. Tolken ska alltid kasta eventuella anteckningar och radera sin sökhistorik i sin dator, surfplatta eller telefon efter tolkningen. Denna regel gäller inte information som är offentlig eller på annat sätt allmänt tillgänglig.

Övriga bestämmelser som avser tolkar

Jäv

Reglerna om jäv syftar till att undvika intressekonflikter som gör att tolkens objektivitet kan ifrågasättas. En tolk ska vara neutral och opartisk i sitt arbete och noga iaktta de jävsbestämmelser som gäller. En tolk ska avstå från uppdraget om det föreligger jäv. Bestämmelser om jäv finns bl.a. i 9 § andra stycket förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare. Särskilda bestämmelser om jäv för tolkar vid domstolstolkning finns i 5 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken.

En tolk bör avstå från uppdraget om:

- ärendet angår tolken själv eller en nära släkting,
- tolken genom skuldsättning eller av annan anledning är ekonomiskt beroende av någon av parterna, eller
- det i övrigt finns någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för tolkens opartiskhet.

Redan en misstanke från någon om att tolken är jävig eller inte helt opartisk kan vara skäl nog för att tolken ska avsäga sig uppdraget. För att tolkens opartiskhet inte ska kunna ifrågasättas ska denna – utöver lön, arvode eller annan motsvarande ersättning – varken före, under eller efter en tolkning ta emot gåvor eller tjänster från någon av parterna. Om det är uppenbart att frågan om opartiskhet saknar betydelse kan tolken ändå åta sig uppdraget. Vid osäkerhet om det föreligger en jävsituation bör tolken meddela parterna detta och komma överens med dem om hur situationen ska bedömas, även om tolkningen redan påbörjats.

Tystnadsplikt

Bestämmelser om tystnadsplikt för tolkar finns i lagen (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Den förstnämnda lagen tillämpas på auktoriserade tolkar som anlitas av en myndighet eller ett annat organ som utövar verksamhet för vars fullgörande staten eller en kommun svarar. Lagen gäller även tolkar som yrkesmässigt anlitas vid överläggning mellan en misstänkt i ett brottmål och hans eller hennes försvarare eller i övrigt vid förberedande av en misstänkts försvar.

Offentlighets- och sekretesslagen gäller för alla tolkar när de anlitas av en myndighet, oavsett om de är auktoriserade eller inte. I praktiken innebär detta att de sekretessregler som en tolk ska tillämpa skiftar med uppdragets karaktär.

Lagen (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare

Huvudbestämmelsen i lagen har följande lydelse:

”Den som fullgör eller har fullgjort uppdrag som tolk eller översättare enligt 1 § får inte obehörigen röja vad han eller hon under uppdraget har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller om yrkeshemlighet, affärsförhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.”

Den tystnadsplikt som lagen föreskriver gäller alltså endast för uppgifter av det slag som räknats upp. Ordet obehörigen markerar att tystnadsplikten inte gäller i alla situationer.

De undantag som gäller är bl.a. brottsbalkens bestämmelser om skyldighet att i tid anmäla brott som förbereds eller pågår. Här avses endast vissa allvarliga brott som exempelvis mord, dråp och spioneri. I dessa fall ska tolken bryta tystnadsplikten genom att anmäla brottet till polis eller åklagare.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

För verksamhet vid myndigheter och domstolar gäller offentlighetsprincipen. Principen innebär att uppgifter som förekommer i det allmännas verksamhet ska vara tillgängliga för allmänheten. Sekretessbelagda, d.v.s. hemliga uppgifter får dock inte lämnas ut. En tolk omfattas av offentlighets- och sekretesslagen och har samma yttrandefrihet och tystnadsplikt som en anställd om tolken fått ett uppdrag hos en myndighet. I 2 kap. 1 § uttrycks detta på följande sätt:

”Förbud att röja eller utnyttja sekretessbelagd uppgift gäller för myndighet där uppgiften är sekretessbelagd samt för person som på grund av anställning eller uppdrag hos myndigheter, på grund av tjänsteplikt eller på annan liknande grund för det allmännas räkning deltar eller har deltagit i myndighetens verksamhet och därvid fått kännedom om uppgiften.”

Offentlighets- och sekretesslagen reglerar närmare vilka intressen som är förenade med sekretess. Sekretess kan exempelvis avse ärenden som rör rikets säkerhet eller ärenden vars syfte är att förebygga och beivra brott. Bestämmelser om sekretess finns även till skydd för den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden.

Tillämpa lagarna i tolkningssituationen

När en tolk anlitas av en myndighet bör denna se till att få information om tillämpliga sekretessbestämmelser. Tolken ska alltid komma ihåg syftet med tystnadsplikten, d.v.s. att förhindra den skada som skulle kunna följa av att vissa uppgifter lämnas ut.

Vittnesplikt

I rättegångsbalken sägs att i princip var och en som inte är part i målet är skyldig att vittna inför domstol. Denna medborgerliga skyldighet gäller givetvis även som tolk. Om en tolk blir kallad att vittna är tolken skyldig att infinna sig och ska då så objektivt som möjligt redogöra för de förhållanden eller händelser som målet gäller. Att vittna innebär inte att man tar ställning för någon part. Därmed strider vittnesplikten inte mot kraven på tolkens opartiskhet och neutralitet.

När en tolk vittnar inför domstol är denna skyldig att även lämna ut uppgifter som normalt omfattas av tystnadsplikt. I 36 kap. 5 § rättegångsbalken anges dock vissa särskilda undantag då ett vittne inte får höras om något som de har tystnadsplikt om. Exempel på sådana personer är advokater, läkare, sjuksköterskor samt kuratorer vid familjerådgivningsbyråer. Om tolken under tystnadsplikt har biträtt en person som nämns i denna paragraf – och som alltså inte får höras som vittne om ett visst förhållande – får man inte hålla vittnesförhör med tolken om det.

Reglerna om vittnesplikt gäller även i rättegång i förvaltningsdomstolarna (förvaltningsrätt, kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen) enligt 25 § förvaltningsprocesslagen.

Rättegångsbalken

Rättegång vid allmän domstol (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen) ska hållas på svenska. Enligt 5 kap. 6 § rättegångsbalken får därför tolk anlitas om en part, ett vittne eller någon annan som ska höras inför rätten inte behärskar svenska. Om en misstänkt eller en målsägande i ett brottmål inte behärskar svenska, ska en tolk anlitas vid sammanträden inför rätten. Rätten ska, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att vara tolk i målet.

Enligt 5 kap. 7 § rättegångsbalken ska den som utses till tolk vid rättegång avlägga ed att "efter bästa förstånd" fullgöra uppdraget som tolk. En tolk kan avlägga ed som avser framtida uppdrag vid domstolen som tolk vid rättegång, s.k. generell tolked.

Ersättning till tolk behandlas i 5 kap. 8 § rättegångsbalken.

Förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Förvaltningsprocesslagen gäller rättskipning i förvaltningsrätterna, kammarrätterna och Högsta förvaltningsdomstolen. I 50 § anges att om en part, ett vittne eller någon annan som ska höras inför rätten inte behärskar svenska, ska rätten vid behov anlita en tolk. Rätten får även i annat fall vid behov anlita en tolk eller översätta handlingar.

Rätten ska under samma förutsättningar anlita en tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt vid kontakter med den som har en funktionsnedsättning som begränsar förmågan att se, höra eller tala. Om det är lämpligt får ett tekniskt hjälpmedel användas i stället för att en tolk anlitas.

Rätten ska, om det är möjligt, anlita en tolk eller översättare som är auktoriserad. I annat fall ska en annan lämplig person anlitas.

Bestämmelserna om ed och ersättning till tolkar och översättare överensstämmer med rättegångsbalkens regler.

Förvaltningslagen (2017:900)

I förvaltningslagen, som gäller handläggningen av ärenden hos förvaltningsmyndigheter, finns i 13 § en bestämmelse om tolkning och översättning. Bestämmelsen föreskriver att en myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilda ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. Detsamma gäller när myndigheten har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala.

Box 2218, 103 15 Stockholm
Besök Birger Jarlsgatan 16
Telefon 08 700 08 00
Fax 08 20 49 69
www.kammarkollegiet.se